

Prof. Dr. Jason Blakely¹
Pepperdine University / Univerzitet Peperdin
Associate Professor of Political Science /
Vanredni profesor na predmetu Političke nauke

WHAT IS CHRISTIAN FASCISM?

ŠTA JE TO KRŠĆANSKI FAŠIZAM?²

Kršćanski fašizam bi vjerovatno trebao biti oksimoron, kontradikcija u terminima. Međutim, činjenica je da su kršćani i kršćanski teološki koncepti imali veliku ulogu u fašističkim pokretima, kao i u svim bitnim modernim ideologijama. Zapravo, ideja s kojom sam se poigravao je ta da su sve moderne ideologije izvedene iz, djelimično proglašene iz kršćanskih teologija i kršćanskog poimanja prošlosti. Ali se pojavljuju sa napola formiranim djelomičnim istinama. Dakle, uzevši u obzir liberalizam Grothiusa i Locke, tu postoji djelomična istina iz perspektive crkvene patristike. Pojedinačna duša, integritet pojedinačne duše, ali naduvana do tačke političke doktrine apsolutnog individualizma. Ili razmislite o nacionalizmu. Prošli put sam

---

¹ Jason Blakely je vanredni profesor političkih nauka na Pepperdine Univerzitetu. Blakely je opširno pisao o političkoj teoriji, političkoj teologiji i društvenim naukama. Njegova najnovija knjiga, *We Built Reality: How Social Science Infiltrated Culture, Politics, and Power* (Oxford, 2020), je dobila je priznanja od strane veličina poput Charlesa Taylora, Davida Bentley Harta i biskup Roberta Barrona. On također redovno piše o politici i kulturi u magazinima kao što su *Commonweal*, *The Chronicle of Higher Education*, *America Magazine* i *The Atlantic*. Doktorirao je na Univerzitetu u Kaliforniji, Berkeley, a dodiplomski B.A. studij završio na Vassar koledžu. Viši je saradnik na Nova Forumu za katoličku misao Univerziteta Južne Kalifornije. Trenutni CV životopis i lista publikacija dostupni na [Academia.edu](https://www.academia.edu/)./ Jason Blakely is Associate Professor of Political Science at Pepperdine University. Blakely has written extensively on political theory, political theology, and the social sciences. His most recent book, *We Built Reality: How Social Science Infiltrated Culture, Politics, and Power* (Oxford, 2020), received accolades from luminaries like Charles Taylor, David Bentley Hart, and Bishop Robert Barron. He also writes regularly on politics and culture in popular venues like *Commonweal*, *The Chronicle of Higher Education*, *America Magazine*, and *The Atlantic*. He received his Ph.D. from the University of California, Berkeley and B.A. from Vassar College. He is a Senior Fellow at the Nova Forum for Catholic Thought at the University of Southern California. For a current CV and list of publications please see his [Academia.edu](https://www.academia.edu/) page.

² Transkripcija i prevod predavanja s linka:

https://www.youtube.com/watch?v=LcOb83pY4c&ab_channel=JasonWBlakely : Mirza Čerkez / Transcription and translation of material from the link:

https://www.youtube.com/watch?v=LcOb83pY4c&ab_channel=JasonWBlakely done by Mirza Čerkez

govorio o tome kako nacionalizam na neki način preuzima kršćanski koncept Duha Svetoga. S time da je Duh Sveti reduciran na partikularistički duh (zeman/duh) nacije umjesto da Bog poziva ljude iz svih nacija, kao što čujemo iz poslanica Svetog Pavla. Umjesto toga, nacionalistima se čini da su Bog naročito mistično poziva nacije, te pojedince unutar njih. Možda i sam fašizam ima svoje korijene u određenim obnovljenim, ali iskrivljenim kršćanskim predodžbama i idejama. Razmotrimo, naprimjer, temeljni fašistički narativ. Politički teoretičari smatraju fašizam smatraju jednim oblikom ultranacionalizma. To je neka vrsta radikalizovanog oblika nacionalizma, često sa rasnom crtom – kao u slučaju Hitlera, ali ne i uvijek sa rasnom crtom – kao što je bio slučaj sa Mussolinijem.

Ali ono što je zajedničko ovim oblicima fašizma je prepričavanje Priče o padu u razmišljanjima fašista koji preuzimaju kršćanske pojmove i razvijaju političke teologije. Moglo bi se reći kako fašisti često pričaju priču o nekom zlatnom dobu prošlosti koje je izgubljeno i koje je potrebno nasilno vratiti – nekakvu vrstu Edena. Ali za razliku od kršćanske ortodoksije (pod ovim podrazumijevam zvanični stav kršćanske crkve bez obzira na denominaciju. Op prev.), ovaj Eden nije Rajski vrt. To je neki trenutak u historiji nacije: Hitlerov Prvi i Drugi rajh koji će on ponovo uspostaviti preko Trećeg rajha nakon poniženja u Prvom svjetskom ratu. Mussolini je namjeravao ponovo uspostaviti ono što je smatrao da veličanstvenošću italijanskog naroda koji je živio u politici Rimskog carstva. I tako postoji takav rajski (edenski) period. Fašisti su radikalizirani nacionalisti i konzervativci koji više ne vjeruju u postepenost ili institucije svog trenutka, pa postaju radikalni reacionari koji misle da je potrebno revolucionarno djelovanje, ali ne revolucionarno djelovanje lijeve, nego revolucionarno djelovanje desnice: Ne prema budućnosti, ako tako hoćete, već prema prošlosti, prema izgubljenoj edenskoj prošlosti nacionalne veličine koju fašistička ideologija također preuzima iz kršćanstva. Također je vjerojatno kršćanska ideja da postoji neki novi Sotona ili neki kušać koji je oskrnavio ili oduzeo Edenu nevinost, nekakva zmija. Ultranacionalisti to često smatraju nekim etničkim zagađivačem ili političkim žrtvenim jarcem za koju se kaže da je srušila ili oslabila naciju: česta meta fašista su liberalne elite, intelektualci, Jevreji, ali i rasne manjine, raznovrsne etničke manjine.

U jednom od dva vaša današnja materijala za čitanja je *L'Oeuvre Francaise* – neofašistički pokret u Francuskoj, vjerujem s kraja 20. vijeka; doslovno znači francusko djelo, rad koji je razvio jezik fašizma u pravcu novogovora koji na ovaj način sadržava dvostruko značenje, kao što ste mogli vidjeti u kratkom odlomku iz njihovog djela *Krv, tlo i vjera*. Tu su ti francuski fašisti tvrdili da su antirasisti postali pravi rasista. Ovo je, vjerujem iz 1990-ih. To je dakle

zanimljivo zato što je ovaj dvosmisleni govor postao tipičan za novu desnicu. Ako provedete malo vremena na internetu ili slušate krajnju desnicu u Sjedinjenim Državama i Evropi danas, postalo je sasvim uobičajeno reći da su antirasisti pravi rasisti, da su oni koji žele socijalnu pravdu pravi diskriminatori. I kao što vidite iz ovog odlomka koji sam dodijelio za čitanje, postoji neka vrsta inverzije: koga kriviti za te probleme u društvu. Pravi rasisti su antirasisti i ono što oni zapravo napadaju i diskriminiraju. I tu u ovom fašističkom narativu dolazi kršćanstvo do izražaja kod ovih francuskih fašista: ono što je pod napadom je kršćanska tradicija i ljudi evropskog porijekla, kao što piše na vašoj stranici za čitanje br. 33. Očito tu ima rasnih elemenata, ali je i prisutna jedna vrsta francuskog katoličkog fašističkog senzibiliteta, ultranacionalističkog senzibiliteta koji vidi francusku katoličku tradiciju u opadanju ugroženu upravo od modernog liberalizma ili sekularizma, pa da ih treba ponovo uspostaviti kroz revolucionarnu akciju.

Zaključni element fašističke naracije je takvo ideološko pripovijedanje, jasno izvedeno iz kršćanskog pripovijedanja, je mesija. To je pojam povratka spasitelja, ali u ovom slučaju spasitelja nacije. U redu. Dakle, fašizam se često karakteriše kao vjerovanje u potrebu za izvanrednim vođom i izvanrednom osobom koja u vanrednim situacijama u posljednjem trenutku spašava nacionalni duh. Duh nacije šalje tog izuzetnog pojedinca da ga spasi. Izuzetan čovjek je obično rođen u stanju da preduzme čudesne mjere izvan standardnih važećih zakona kako bi uspostavio red. Ta izuzetna figura, imajte na umu Mussolinija i Hitlera, ili neofašizam u današnjem svijetu je poput hodajućeg čuda za pokret. Postoji neka vrsta kulta ličnosti izgrađena oko njih, pa privrženost naciji se pretvara u privrženost ličnosti te osobe kojoj je dozvoljeno suspendovanje pravnog poretka, svojevrsno političko čudo koje radi upravo tamo gdje ne morate slijediti zakone. Recimo da je to zbog toga što je posao ovog čudotvorca uskrsavanje i obnova nacije, eventualno kroz novu apokalipsu ili krizu, novi rat ili čistku, nasilno zauzimanje vlasti. Ali kroz neki veliki obračun sa izdajnicima i zagađivačima nacije koji su (p)očišćeni kako bi se naciji vratili njeni autentični kvaliteti.

Postoje prijedlozi kako fašizam, poput liberalizma i poput nacionalizma preuzima i kreativno modifikuje određene koncepte iz kršćanske prošlosti koje smo čitali kao narativne elemente, ali i pojmove poput Mesije, Duha, apokalipse, uskrsnuća, Edena. Najteže čitanje koje smo pročitali za fašizam kao političku teologiju, je pisanje Carla Schmitta, njemačkog nacističkog pravnika i rimokatolika. On je bio katolik, sve manje je bivao katolik, a sve više je postajao nacionalsocijalist, ali se nikada nije potpuno odrekao svog katolicizma, i često je na neki način kalemio svoj fašizam na svoja kršćanska

vjerovanja, što ćete vidjeti iz vašeg današnjeg materijala za čitanje *Dijalog o moći i pristupu nosiocu moći*. Jedan način na koji razmišljam o ovome je da ipak možemo o tome više razgovarati, svakako u diskusiji, jer toliko ima toga što bi se moglo reći o tome, ali na jedan način razmišljam o ovom vrlo čudnom dijalogu koji je napisao Schmitt. Je li to, na neki način, prepričavanje kršćanske predstave o transcendentnosti i svemogućim osobinama Boga? Ovdje postoji element neke vrste kršćanske političke teologije koju je Schmitt preuzeo, i on je pokušao na neki način teoretizirati u pravcu jedne vrste suverene moći koja je fašističke prirode. Rekao bih kao posmatrač sa strane kako je Schmitt doživio veliku, veliku rehabilitaciju: u poslijeratnom periodu intelektualno i kulturno bio je *persona non grata* u Njemačkoj i Evropi.

Danas ga niko nije proučavao u Sjedinjenim Državama. U posljednjih 10 do 15 godina ima puno šmitovaca. U Sjedinjenim Državama ima puno intelektualnih šmitovaca. Evo jednog imena kao primjer: Adrian Vermeule, profesor prava na Harvardu, otvoreni je šmitovac i ličnost nove desnice. On je katolički preobraćenik koji na neki način koketira sa fašističkim idejama moći. Diktatorske moći. Ok, dakle neke napomene o ovom dijalogu za čitanje koje je vrlo čudno štivo i zaslužuje neku sporu, detaljnu pažnju jer je to tako čudno štivo. To je filozofski dijalog. I Carl Schmitt se pojavljuje u dijalogu pod inicijalima C. S. i on je uključen u ovu kolaborativnu, ponekad i kritičku razmjenu sa omladincem, jer dijalog kaže da je identificiran kao da oni vode dijalog o moći i u suštini nas vide kao nekog kog treba odškolovati. Zašto u neku vrstu diktatorske koncepcije kosmosa? To je ono na šta morate pripaziti jer je to prilično zbunjujući dokument. Ali mislim da ako pogledate dokument iz ptičje perspektive, ono što on radi u smislu političkog sistema rezonovanja je argumentirati da je diktatura i kosmički i slučaj za našu realnost, ali i politička stvar za društvo.

Dakle, počnimo tako što ćemo raspravljamo o liku Carla Schmitta, koji tvrdeći da je politička teologija doživjela pad u modernom svijetu, bi trebalo rezonirati s onim o čemu sam vam upravo govorio ove jeseni, od onoga što on naziva citatom iz ranijih vremena je zbog činjenice da se više ne kaže kako je Bog izvor moći, već ono što C. S. naziva modernim i posebno metropolitiskim čovjekom. A čini se da to on kazuje sa određenom ironijom i gađenjem, da je moderni čovjek pretvorio moć u sekularnu ljudsku stvar. Drugim riječima, C.S. kaže da moderni ljudi moć vide kao neizbježnu, kao nešto demistificirano. To je nešto što praktikujemo jedni na drugima. Razmislite ovdje, studenti politikologije, o načinu na koji se ta moć proučava na vašim časovima. Ne uči se da ona ima neke začarane ili mistične karakteristike, zar ne? Moć je nešto što ljudi ispoljavaju na drugim ljudima. I tako ovdje imate

neku vrstu sekulariziranog pogleda na moć, kao da nema božanski izvor ili autoritet, što C. S. smatra problemom, da je došlo do pada od božanskih predstava o porijeklu moći. Način na koji C. S. pokušava sugerisati ili argumentovati je da o moći treba nanovo razmišljati kao transcendentnom ili božanskom svojstvo, i tu argument dobija čudan zaokret. Dakle, poslušajte, ovo je ono što on naziva problemom predsoblja.

Strana 34. u vašem materijalu. Problem predsoblja, prema nama, je u tome što moć uvijek nadilazi svakog njenog držaoca. Ponovimo to, problem predsoblja, po nama, je u tome što moć uvijek nadilazi bilo kog njenog nosioca. Kako kaže citat iz dijaloga, čak i najveći vladar apsolutist na svijetu, oslanja se na izvještaje i informacije i ovisi o svojim savjetnicima tako da iz beskrajnog mora istine i laži koje teče, jedino što može, i najmoćniji čovjek, je srknuti nekoliko kapljica. Taj citat je sa 34. stranice. Ovo je čudno jer biste mogli pomisliti da, ako niko ne može apsolutno posjedovati moć, to bi moglo pretpostavljati demokratizaciju autoriteta ili moći. Možda čak i preporučiti da čak i najtvrdi diktatorska društva ustvari zahtijevaju podjelu vlasti. Umjesto toga, ključni lik dijaloga izvodi potpuno suprotan zaključak. Činjenica da niko ne drži svu vlast, prema nama, znači da sama moć nadilazi sve konstitutivne članove. On kaže na stranici br. 32, da moć posjeduje sopstvenu nezavisnu veličinu, višak vrijednosti. Dakle, C.S. kaže da moć ide preko i izvan svake osobe u određenoj političkoj zajednici, svakog njenog suverenog predstavnika i konstitutivnog člana. A taj višak moći koji nadilazi bilo kojeg člana, razmišlja C.S., ukazuje na to da sama moć nadilazi prirodni poredak ili nije neposredna unutar njega. Iz tog razloga, vidimo kako on vrlo, vrlo slikovito citira Svetog Pavla i papu Grgura I.

Rekao sam vam da je Carl Schmitt bio nekakav katolik, iako ne znam sam kako tačno pomiriti ove stavove. Ali on je sebe smatrao katolikom. Bio je kršten i dio Katoličke crkve. I on citira poimanje pape Grgura I Velikog da sva moć proizlazi iz najveće – stoga božanske. Strana 41. On citira i Svetog Pavla i Papu Grgura i kaže: Vidite, oni kažu da je svaka moć božanska ili da ima neku vrstu božanskog porijekla. Prije nekoliko sedmica čitali smo kako je Martin Luther (reformator) iznio sličan argument ali na znatno drugačiji način od Schmitta. Za Schmitta je sva moć božanska, ne zato što je to kazna za istočni grijeh, već zato što sva moć nadilazi sve njene nosioce, posebno društvo. Čudan argument. Ne. Izuzetno čudan. Vratite se svom materijalu za čitanje i pogledajte ga. Pogledajte teologiju moći. Međutim, moramo znati, s obzirom na to da naše proučavanje patristike, sve se čini kako nema kristološkog sadržaja. Mislim, čini se da ličnost Krista, Isusa Nazarećanina nije prisutna u Božijoj moći, niti oblikuje niti inkarnira Božiju moć. Čini se da

je C.S. preuzeo ideju o svemoći Boga iz kršćanske tradicije. Transcendencija Boga, svemoć Božija bez inkarnacije je centralna, patnički sluga je u njenom središtu, Bog koji sebe čini slabim, Bog koji sebe čini siromašnim, Bog koji umire na krstu. I tako ne postoji ono što bih ja nazvao popriličnim kristološkim sadržajem. Možete se slobodno neslagati sa mnom u vezi ovoga. Ovdje razmišljam naglas komentarišući Schmitta: božanska moć leži s one strane dobra i zla. Za Schmitta je čudno kao da moć koja nas vidi izvodi zaključak da je sama moć nekako izvan dobra i zla. Drugim riječima, za Schmitta dobrota nije atribut božanske transcendencije kao što jest slučaj u tradicionalnoj kršćanskoj teologiji kao kod Svetog Augustina: da su Bog i dobro jedno te isto. C.S. kaže da je moć nezavisna stvarnost postavljena protiv svih, čak i onih koji imaju vlast. Moć je jača od svakog ljudskog dobra i svakog ljudskog zla. Vrlo čudno u svjetlu našeg čitanja napada u Parizu da kažemo kako je moć jača od bilo kojeg ljudskog dobra ili bilo kojeg ljudskog zla. Čini se da Schmitt misli kako njegov argument o predsoblju pokazuje ili sugerise da moć nadilazi prirodni poredak bilo kojeg nosioca, što ukazuje na kosmos u kojem je sama moć izvan dobra i zla, tako da Bog odlučuje šta je dobro, a šta zlo. On sam odlučuje šta je dobro a šta zlo. Šta se dešava ovdje? Moć je jedini i glavni atribut Boga. Dakle, dobijate neku vrstu verzije teologije u kojoj Bog nije označen, kao što sam kristološki rekao Agapeom, samopatnjom, pružanjem ljubavi.

Ali umjesto toga, Božiji glavni atribut je moć. I tako ne postoji jedinstvo između dobrote, ljubavi i Božije svemogućnosti, kao što je to slučaj Augustinu. U Schmittovom opisu, umjesto toga Bog je iznad dobra i zla, a kada obožavate Boga, obožavate moć. To je Bog lišen kristološkog sadržaja, kao što sam rekao i samo neka vrsta čiste volje. To je proricanje i obožavanje samog uskog vrha moći suprotstavljenog liberalnim i demokratskim tendencijama. Naučnici koji izučavaju fašizam znaju da je jedna od glavnih tema fašističke ideologije uranjanje pojedinaca u piramidu ili hijerarhiju nacionalne moći izvan njega samog, kvazi-religijska iskustva ili doživljavanje ekstatičnih iskustava u gomili i skupovima su glavni dio fašističke politike, biti s vođom kako bi pojedinac bio uzdignut i prihvaćen, prenesen izvan normalnih osjećaja od strane vođe, od strane moći koja nanovo slaže poredak i ponižava neprijatelje nacije. Schmitt svakako uzima ovaj pojam hijerarhije i vrhunca moći koji nadilazi čak i njenog najvišeg nosioca. Kao potcrtavanje kako je Bog u suštini diktator ili neka vrsta diktatorskog autoriteta koji može diktirati šta je dobro i zlo, te se čini se da je C.S. analogija namijenjena nama da je ispravno uređena politika također poput ispravno uređenog kosmosa: ona sa diktatorom koji je izvan dobra i zla.

Razmislite o onome što sam ranije govorio o fašističkim predodžbama o principu vođe kao izvanrednoj individui koja je rođena da spasi naciju i koja može djelovati izvan zakona i normi kako bi činila čudesa moći. Dakle, ovdje postoji očita Schmittova kritika sekularne demokratije. Problem sa ovim pogledom na demokratiju je da pokušava staviti moć ispod zakona. Štaviše, demokratija tvrdi da svi imaju jednak udio u vlasti. Ali ako je moć transcendentalna sila koja nas tjera da gledamo kako ona prevazilazi čak i njenog najvišeg nosioca, onda je moć, po svojoj prirodi, antidemokratska. Dolazi sa visine. Ovo je veoma čudan argument. Nisam ni siguran kako to funkcionira. Biću iskren prema vama. Ne razumijem zašto višak moći navodi Schmitta na takav zaključak – moći koje su dostigle vrhunac na ovaj način kao suprotstavljena moći koja se dijeli. U kontekstu poslijeratne Evrope iz 1950-ih, Schmittovo obožavanje moći izvan dobra i zla ima nepogrešivu implikaciju pripisivanja Hitlerovom djelovanju moći atributom božanskog. Hitler je imao tu predstavu o izvanrednom stanju kod izuzetnog pojedinca zbog krize nacije i njenog zagađenja od strane etničkih manjina.

U slučaju Hitlera, bio je opsjednut Jevrejima, ali i nizom drugih etničkih manjina kao što su Poljaci, i tako dalje, i tako dalje... Zbog toga je morala postojati jedna takva vrsta primjene diktatorske moći. Hitler je počeo djelovati u međuratnom periodu njemačke liberalne demokratije, ali se izjasnio nakon paljenja Rajhstaga. U ovakvoj vrsti vrhovnog donosioca odluka u vrijeme nužde, upravo u vrijeme nužde, čini se da Schmitt nepogrešivo opravdava ono što sam vam rekao: da je nacistički pravnik. Bio je predani, predani nacista. On je veoma čudan nacista. Ne bavi se mnogo rasnim teoretisanjem, ali čini se da opravdava neku vrstu političke teologije u kojoj je ono što je najviše u religiji i politici samo čista moć, upravo na nivou politike. Moć je diktatorska na nivou kosmosa. Moć je diktatorska. Kako tamo stižemo? Prema Schmittu? Sjećam se da je Schmitt spomenuo da su fašisti revolucionari, ali revolucionari prema prošlosti. Oni misle da će obnoviti izgubljeni Raj koji ih razlikuje. Konzervativci često postaju fašisti, a da ne shvataju da postaju fašisti. Ali ako pogledate moje predavanje o ideologiji, vidjet ćete da je otac konzervativizma kao ideologije, Edmund Burke, vjerovao u postepenost. On je smatrao da ne trebate praviti nagle promjene i rezove. Schmitt je mislio da trebate. Ima još mnogo toga što bi se moglo reći ovdje. Ali konzervativci vjeruju u određeno poštovanje prema statusu *quo*. Bez obzira šta se desilo. A fašisti, pomalo poput marksista, vjeruju da je možda sve toliko loše da vam treba revolucionarna negacija svega, osim što oni nisu revolucionari okrenuti prema budućnosti, oni su reacionari okrenuti prema prošlosti.

I Schmitt kaže, u vašem materijalu za čitanje, da mora postojati neka vrsta reverzije, on u vašem materijalu za čitanje sugerše da treba doći do povratka ispravno uređenom kosmosu i ispravno uređenoj politici kao diktatorskoj. Za Schmitta to će se dogoditi kroz neku vrstu revolucije ili konačnu totalnu katastrofu, možda je to bolje reći ovako. To nije revolucija odozdo. Schmitt ne očekuje marksističku ili ljevičarsku revoluciju radnih ljudi. On očekuje neku konačnu totalnu katastrofu koja će zahtijevati da moć stupi na scenu i ponovo se potvrdi. Ovo se može posmatrati kao prepričavanje dijelova kršćanske naracije o raspeću i smrti Isusa, osim što sada nacija i vođa zamjenjuju Isusa. U Schmittovu poimanju, oni su zamijenili Isusa i moraju proći posljednju katastrofu ili apokalipsu da bi uskrsnuli. Problem sa demokratijom je što Schmitt vidi da je demokratija vezana za političku teologiju koja je inherentno ateistička jer izjednačava moć. A prema Schmittu – Bog je samo moć. A sad kad vidite kako to radi, vratite se na Dijalog i imajte u vidu da, za Schmitta, demokratije obožavaju lažnu političku teologiju pravde, prava, jednakosti i podjele vlasti, te stoga ne mogu obožavati Boga jer ne obožavaju jednu vrstu transcendentnog vrhunca moći.

Zapravo, on u Dijalogu primjećuje da su moderni ljudi, moderne demokratije i njihovi građani toliko zbunjeni da su došli do uvjerenja da je moć sama po sebi loša, što Schmittu zvuči kao da govore da je Bog loš jer je moć izvan dobra i zla, a sama moć je jedini božanski atribut. Dakle, na kraju Dijaloga ili Schmitt ili SAD sugerše da će sekularne demokratije stvoriti upravo one uslove koji bi mogli pridići ispravne teologije božanske moći. Drugim riječima, diktatura, fašistička diktatura mogla bi proizaći iz krize liberalno-tehnoloških sekularnih demokratija. Da ponovim to, diktatura. Schmitt smatra da će se u liberalno-tehnološkim, demokratskim sekularnim društvima dogoditi vanredno stanje koje će omogućiti diktatorima da stupe na scenu. On spekuliše da atomska bomba ima takav potencijal. Citat: „Atomska bomba je eskalirala bezgraničnu moć“: strana 44. I on misli da ta moć samo osigurava ljudsko i prirodno, iako su tehnologije u početku uložile modernu zabludu. Atomska doba bi moglo bukvalno raznijeti ovu pretpostavku i odjednom citiram: „moć je izmakla iz ljudskih ruku tako da ponovo stiže kao“, citiram, „objektivna autonomna eminencija, koja beskonačno premašuje uske fizičke kapacitete svojih pojedinačnih ljudskih izumitelja.“ Strane 45. i 46. I tako atomska bomba pomiče lažne granice sekularne instrumentalne iluzije i oslobađa mjeru moći. Toliko neproporcionalno ogromnu da bukvalno razotkriva i obnavlja moći, božanske hijerarhijske attribute, ono o čemu se ovdje događa.

Mislim da ono što Schmitt pokušava kazati jeste da sekularne liberalne demokratije, a ovo je opet veoma veliko na strani desnice, uzgred sa usponom raznih oblika kršćanskog fašizma u Evropi i Sjevernoj Americi, da će se liberalne sekularne demokratije u osnovi samouništiti zbog njihovog bezbožništva. I ova hitna situacija, mislim da je Schmitt otvoren za činjenicu da to ne mora biti atomska bomba. On samo tamo smješta atomsku bombu. Ali možda je u pitanju nešto drugo. Možda se dogodi nešto drugo što stvara krizu ili vanredno stanje koje u svim vrstama bezbožnih, egalitarnih pojedinaca u demokratijama uliva strah od pomisli za potrebom diktatora koji rješava hitnu situaciju. I tako Schmitt vidi ponovno uspostavljanje diktature u državi kao omogućavanje ponovnog uspostavljanja kosmičke diktature. Drugim riječima, za njega sekularizam ima veze sa egalitarizmom demokratije. Za Schmitta je sama ideja kako se u demokratiji može dijeliti moć inherentno ateistička. Jer to snižava stvari. Pošto je u Schmittovu mišljenju kosmos diktatura sa Bogom na čelu, a kriza liberalne demokratije omogućit će situaciju, možda atomskom bombom, a možda i nečim drugim, gdje će diktator stupiti na scenu i spasiti naciju od bezbožnog sekularizma, liberalizma i tako dalje. I ljudi će ponovo obožavati moć. Tako da se nadam da je jasno kako se ovo vezuje na fašizam, o tome možemo u petak nastaviti.

S engleskog preveo
Mirza Čerkez, prof.
mirza.cerkez@unsa.ba